

DARIUSZ JEMIELNIAK*, ANNA BIELEC**

Kierunki reformy Polskiej Akademii Nauk i Akademii Młodych Uczonych

8-9 marca 2017 r.

PAN Dom Zjazdów i Konferencji w Jabłonie

W dniach 8-9 marca 2017 roku odbyła się konferencja Akademii Młodych Uczonych PAN na temat kierunków reformy PAN i AMU. Jej celem było zarówno zainicjowanie merytorycznej dyskusji, jak i umożliwienie członkom AMU spotkania ze sobą nawzajem oraz członkami PAN. Dzięki licznemu udziałowi członków PAN, w tym samego Prezydium, a także ich ogromnemu wkładowi merytorycznemu, wszystkie te cele należy uznać za w pełni zrealizowane.

W niniejszym sprawozdaniu przedstawione zostały pokrótce wystąpienia, wnioski i przemyślenia z konferencji, w oparciu o materiały opracowane przez prowadzących poszczególne panele (jedynie z drobnymi ingerencjami stylistycznymi, niezbędnymi dla zachowania spójności chronologicznej i trzeciej osoby), jak i raporty z dyskusji przygotowane przez członków AMU. Prezentowane głosy są jednymi z wielu w toczącej się aktualnie debacie nad przyszłym kształtem Polskiej Akademii Nauk, a zebrany materiał powinien być traktowany jako roboczy do dalszej dyskusji.

Otwierając konferencję, prof. Jerzy Duszyński, Prezes PAN, przedstawił swoją ocenę sytuacji, w której aktualnie znajduje się Akademia, podkreślając, że uwarunkowania formalnoprawne zmieniają się radykalnie. Przypomniał, że w ciągu dwóch ostatnich lat zostały opracowane założenia do ustawy o Polskiej Akademii Nauk, zawierające wiele cennych zmian pozwalających na sprawniejsze działanie Akademii, w tym w zakresie uproszczenia procedur. Nawiązał także do niedostatecznej, zdaniem, między innymi, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, kontroli korporacji PAN nad funkcjonowaniem instytutów i studiów doktoranckich. Z inicjatywy KPRM trwają aktualnie prace z udziałem przedstawicieli PAN i Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego mające na celu zmianę tego stanu rzeczy przez nowelizację ustawy o PAN.

Prezes PAN odniósł się także do szeroko dyskutowanego, ogłoszonego podczas konferencji programowej Narodowego Kongresu Nauki w Poznaniu, pomysłu utworzenia

* Prof. dr hab. Dariusz Jemielniak, Akademia Leona Koźmińskiego, Harvard University, Akademia Młodych Uczonych PAN, e-mail: darekj@kozmiński.edu.pl

** Anna Bielec, Gabinet Prezesa PAN, e-mail: anna.bielec@pan.pl

Uniwersytetu PAN. Zwrócił uwagę, że potencjał naukowy Akademii może dzięki powstaniu uczelni być wykorzystany pełniej, planowana jest działalność dydaktyczna zarówno na poziomie studiów doktoranckich – jak dotąd – a również magisterskich. Dodatkowo – na co szczególnie liczy Akademia – potencjał Akademii i nowatorskie rozwiązania dają nadzieję, że Uniwersytet Polskiej Akademii Nauk znalazłby się w nieodległej perspektywie na poczesnym miejscu w rankingach światowych, co miałyby kapitalne znaczenie dla podniesienia wizerunku nauki w Polsce, a także przyciągnięcia studentów z zagranicy, jak również dla budowania doskonałości naukowej w naszym kraju. Prezes PAN, nadmieniając, że nad koncepcją utworzenia Uniwersytetu PAN pracuje zespół pod przewodnictwem prof. Pawła Rowińskiego oraz grupa prawników związanych z Akademią, podkreślił, iż do jego sukcesu potrzebna jest, oprócz nakładów finansowych, przychylność środowiska naukowego, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska akademickiego.

PANEL I – KIERUNKI REFORMY PAN

prowadzący panel:

dr hab. Konrad Osajda, przewodniczący AMU

Celem I panelu było przedstawienie kluczowych elementów korporacji PAN, ocena ich aktualnego funkcjonowania oraz ewentualnie zaproponowanie kierunków zmian.

W szczególności rozważania objęły następujące problemy:

- Struktura i problemy z funkcjonowaniem korporacji PAN (ocena wzajemnych relacji między elementami PAN, a zwłaszcza między korporacją a instytutami oraz korporacją a komitetami);
- Koncepcja uniwersytetu badawczego PAN (ocena celowości i ewentualnych skutków stworzenia na bazie istniejących instytutów badawczych PAN jednolitego uniwersytetu badawczego PAN: konsekwencje takiego kroku, zwłaszcza dla samodzielności prawnej instytutów i ich relacji z korporacją, oraz sposób jego dokonania);
- Członkowie PAN (potrzeba wyróżniania kategorii członków PAN: zwyczajnych i korespondentów; kwestia trybu wyboru nowych członków);
- Komitety PAN (rola i zadania komitetów, zwłaszcza w kontekście zasad ich finansowania; potrzeba istnienia znacznej liczby komitetów w kontekście różnorodnego poziomu aktywności każdego z nich; tryb wyboru członków komitetów);
- Finansowanie PAN (relacja finansowania korporacji i instytutów – kwestia samodzielnego finansowania instytutów a finansowania ich za pośrednictwem korporacji; finansowanie Akademii a podejmowanie przez nią działań wynikających z jej ustawowych obowiązków; różne źródła finansowania aktywności podejmowanych w ramach Akademii – finansowanie statutowe i DUN).

1) Struktura i problemy z funkcjonowaniem korporacji PAN – stan obecny**wprowadzenie:****prof. Jerzy Brzeziński, przewodniczący Rady Kuratorów Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych PAN**

Podczas panelu prof. Brzeziński zaproponował, by omówione zostały tematy obejmujące zagadnienia związane z organizacją korporacji, m.in. zasady wyborów członków Akademii oraz ich uprawnienia. Pod dyskusję poddano także podział PAN na wydziały, a także organizację pracy samych wydziałów oraz relację korporacji uczonych z instytutami i komitetami Akademii.

Profesor Brzeziński podkreślił, że członkostwo w korporacji PAN oznacza z jednej strony zaliczenie do *crème de la crème* społeczeństwa nauki, z drugiej zaś zobowiązuje do wykonywania misji Akademii rozumianej jako podnoszenie i respektowanie wysokich standardów pracy naukowej i stanowienie najwyższych wymagań jakościowych w kształceniu elit naukowych. Jedną z powinności członków PAN jest aktywny udział w życiu publicznym poprzez pracę ekspercką, popularyzatorską, a także zwalczanie pseudonauki i nauki śmieciowej.

Rolą członków PAN jest także wyznaczanie standardów etycznych, z uwzględnieniem obszarów szczególnie wrażliwych, m.in: badania naukowe, publikowanie, opinowanie, projekty badawcze czy recenzje wydawnicze. Prof. Brzeziński zwrócił także uwagę uczestników dyskusji na punkty styczne korporacji ze światem zewnętrznym: komitety PAN, uniwersytety, instytuty PAN, instytucje z obszaru praktyki, światy mediów i polityki. Wśród tematów do dyskusji podjęto również kwestie odnawiania i kształtowania elit naukowych, w tej perspektywie także roli Akademii Młodych Uczonych, jak i kształtowania reguł wejścia do AMU i reguł przejścia z AMU do PAN.

reporter:**dr inż. Piotr Kuświk, członek AMU**

Omawiano dwa aspekty związane z przyszłością korporacji PAN. Pierwszym z nich była tematyka związana z koncepcją Uniwersytetu PAN oraz organizacją w ramach tej uczelni studiów zarówno doktoranckich, magisterskich, jak i licencjackich. W dyskusji rozważano model Uniwersytetu PAN jako uczelni federalnej (np. University of Oxford), w której występuje podział na niezależne od siebie kolegia oraz centralny Uniwersytet. Zwrócono uwagę na istotny aspekt utworzenia studiów magisterskich i doktoranckich w jednej placówce, otwierając drogę do wyboru dobrych kandydatów na studia doktoranckie, które umożliwiłyby kontynuację prac badawczych rozpoczętych w ramach prac magisterskich. W tym aspekcie istotną rolę odgrywa relacja między doktorantem i jego bezpośrednim opiekunem (promotorem). Zaproponowano również rozszerzenie tego modelu na studia licencjackie lub powrót do systemu bolońskiego. Dyskutowano

nad sposobem zdobywania finansowania dla doktorantów i zapewnieniem jego odpowiedniego poziomu. Na koniec tej części dyskusji wskazano na obecny problem podziału dyscyplin i przypisania ich do tematów prac doktorskich realizowanych przez osoby prowadzące badania interdyscyplinarne w ramach studiów doktoranckich.

Drugim tematem dyskutowanym w ramach panelu była relacja między korporacją PAN i instytutami PAN. W dyskusji powrócił temat modelu federalnego, w którym prezes PAN mógłby sprawować nadzór nad instytutami, w tym nad prowadzonymi w nich studiami doktoranckimi. Podkreślano, że pełna autonomia jednostek PAN w znaczący sposób ułatwia organizację pracy w jednostkach, które posiadają dużą swobodę, np. w zdobywaniu środków finansowych. Jednak obecny stan prawny praktycznie uniezależnia instytuty od korporacji PAN. Dyskutowano nad możliwością finansowania studiów doktoranckich w ramach korporacji PAN. Zasugerowano możliwość utworzenia pionu finansowego w strukturach PAN, który wspierałby realizację badań naukowych po uprzednim przedstawieniu szczegółowego planu badawczego. Rozważano również sytuację przekazania całkowitej dotacji budżetowej do dyspozycji prezesa PAN, który następnie decydowałby o jej podziale, mając wpływ na pracę poszczególnych jednostek PAN.

2) Koncepcja uniwersytetu badawczego PAN – o przyszłości instytutów PAN

wprowadzenie:

prof. Andrzej Rychard, dyrektor Instytutu Filozofii i Socjologii PAN

Profesor Rychard przedstawił logikę utworzenia uniwersytetu badawczego PAN. Zauważył, że powody dla których warto rozważyć koncepcję Uniwersytetu PAN (UPAN), wynikają z zasadniczej rozbieżności pomiędzy potencjałem PAN a jego wykorzystaniem. Niewykorzystanie tego potencjału jest zaś jedną z przyczyn obniżonej w stosunku do możliwości pozycji PAN. Podwyższenie tej pozycji w oczywisty sposób służyłoby też całemu systemowi nauki i szkolnictwa wyższego w Polsce.

W instytucjonalnej konstrukcji PAN widoczne są trzy typy niespójności: zasadnicza, wspomniana wyżej niespójność między jej potencjałem a pozycją (nieustający problem legitymizacji), pomiędzy misją badawczą a jej niewykorzystaniem w edukacji oraz pomiędzy silną rolą korporacji a jej nikłym związkiem z instytutami. Napięcia te są niepodzielne, tworzą realnie działający system konstrukcji PAN.

Utworzenie UPAN wydaje się zasadniczym sposobem likwidacji tych napięć. Powinien to być Uniwersytet: postgraduate (głównie doktorski), międzynarodowy, interdyscyplinarny (lecz nie non-dyscyplinarny), a przede wszystkim uniwersytet badawczy. Możliwe są do rozważenia różne warianty strukturalne ulokowania UPAN,

zostaną one przedstawione. Poza odmiennościami pomiędzy nimi wspólną cechą tych rozwiązań powinna być zawsze lekka struktura centralna i bardzo duży stopień autonomii części składowych (instytutów), które nie mogłyby tracić swej misji badawczej, a w wymiarze formalnym – swej osobowości prawnej.

reporter:

dr Nicole Rybińska-Dołowy, członek AMU

Rozmowa dotyczyła koncepcji, możliwych kierunków funkcjonowania oraz potencjalnych zagrożeń i problemów związanych z założeniem uniwersytetu badawczego PAN. Prof. Andrzej Rychard zapoznał dyskutantów z podstawami projektu, którego celem ma być przede wszystkim wykorzystanie potencjału badawczego pracowników instytutów PAN do celów edukacyjnych. Uniwersytet miałby powstać na mocy nowelizacji ustawy o PAN, przy czym oczekiwana zmiana miałaby nastąpić szybko: koncepcja uniwersytetu badawczego PAN ma powstać do połowy bieżącego roku.

Uniwersytet badawczy PAN miałby kształcić przede wszystkim doktorantów, choć nieuniknione (ze względu m.in. na przepisy dotyczące finansowania oraz rankingi) byłoby też prowadzenie studiów magisterskich. Studia te miałyby mieć charakter interdyscyplinarny – studenci nie musieliby być „przywiązani” do konkretnego instytutu – ale nie non-dyscyplinarny. Działalność akademicką prowadziliby wybrani (jeszcze nie wiadomo na jakiej zasadzie) pracownicy instytutów naukowych PAN, a także zapraszani profesorowie wizytujący. Być może niektórzy pracownicy mogliby być zatrudniani nie przez instytuty, lecz przez sam uniwersytet. Taki sposób pracy pozwoliłby na ściślejszą współpracę między instytutami PAN. Profesor Rychard powiedział, że obecnie prowadzone są konsultacje z kilkoma uniwersytetami badawczymi funkcjonującymi w Wielkiej Brytanii.

Grupa próbowała odpowiedzieć na pytania, jaka byłaby wartość dodana tego typu uniwersytetu. Z jednej strony nowy uniwersytet, dzięki osiągnięciom badawczym pracowników, mógłby znaleźć się w „pierwszej setce” rankingów, z drugiej potencjał pracowników mógłby zostać pełniej wykorzystany. Niebagatelny w obecnej sytuacji jest także fakt, że – jeśli nowe rozwiązania nie zostaną wprowadzone – Polskiej Akademii Nauk może grozić odebranie prawa do prowadzenia studiów doktoranckich. Należy jednak przede wszystkim podkreślić, że studia prowadzone na uniwersytecie badawczym PAN miałyby charakter elitarny (liczba studiujących byłaby ograniczona, zaś studenci odpowiednio selekcyjonowani), zaś uniwersytet charakteryzowałby się wysokim poziomem nauczania. Miałoby to przyciągać studentów z zagranicy, a także wykładowców z najlepszych ośrodków światowych. W związku z tym rozważany był również język nauczania, choć tę kwestię prawdopodobnie rozstrzygałyby poszczególne instytuty. Nie zostało jeszcze określone, czy studia odbywałyby się tylko w ramach kierunków „ogól-

nych”, czy ewentualnie także wymagających specjalistycznego zaplecza, a więc np. medyczne czy politechniczne.

W związku z tak dużymi przekształceniami przedmiotem dyskusji były też konieczne zmiany w obecnym funkcjonowaniu instytutów PAN. Prof. Rychard powiedział, że w przedsięwzięciu miałyby wziąć udział wszystkie instytuty posiadające kategorię A+ i A, pozostałe miałyby czas, żeby się poprawić. W przeciwnym razie zostałyby zamknięte, połączone z innymi lub wchłonięte przez zainteresowane uczelnie. Profesor Rychard zapewnił, że zachowana byłaby „lekka” struktura centralna oraz wysoka autonomia poszczególnych instytutów wraz z ich osobowością prawną.

Dużym wyzwaniem dla powstania i dalszego funkcjonowania uniwersytetu badawczego PAN jest oczywiście finansowanie. Na jego uruchomienie przeznaczone byłyby przede wszystkim słabo wykorzystywane przez Polskę fundusze unijne POWER. Później uniwersytet byłby dotowany z ministerstwa, a w jakiejś części mógłby nawet na siebie zarabiać.

3) Członkowie PAN – zakres potrzebnej reformy PAN

wprowadzenie:

prof. Antoni Rogalski, dziekan Wydziału Nauk Technicznych PAN

Profesor Rogalski przypomniał, że zgodnie z Ustawą o PAN z 2010 roku misją Akademii jest wszechstronna działalność na rzecz rozwoju nauki, służąca społeczeństwu i wzbogacaniu kultury narodowej, prowadzona z zachowaniem najwyższych standardów jakości badań i norm etycznych. Członkowie Akademii są wybierani spośród uczonych, którzy wyróżniają się szczególnym dorobkiem naukowym i autorytetem w środowisku naukowym oraz posiadają nieposzlakowaną opinię. Te zapisy ustawowe wymagają od członków korporacji bardzo aktywnego życia naukowego i społecznej pracy celem spełnienia tak nakreślonej misji Akademii. Korporacji PAN przypisuje się również funkcje nadzoru merytorycznego nad placówkami PAN i komitetami naukowymi, co wymusza, aby tym nadzorem zajmowały się ciała (w szczególności Rada Kuratorów), których średnia wieku członków nie przekraczałaby wieku emerytalnego. Z tego tytułu niewskazane jest, aby nowo wybierani członkowie korporacji przekraczali wiek eliminujący ich z przywileju biernego prawa wyborczego (obecnie 70 lat).

Jednym z podstawowych zadań korporacji uczonych jest wybór najlepszych, stosunkowo młodych, nowych członków. Kryteria ich wyboru powinny być merytoryczne i możliwie jednoznaczne, a procedura wyborcza „przezroczysta” dla wszystkich członków danego wydziału PAN. Aby to spełnić, wymagane jest postępowanie zgodne z regulaminem wyboru członków Akademii (szczególnie paragrafy 4 i 5) i wprowadzenie dwuetapowego systemu selekcji kandydatów w ramach wydziału, z jednoczesnym wydłużeniem procedury wyborczej.

reporter:

dr hab. inż. Przemysław Wachulak, członek AMU

W trakcie dyskusji wskazano, że członkowie Polskiej Akademii Nauk powinni kreować aktywność naukową, a ich wybór powinien odbywać się w możliwie wczesnym wieku i w sile aktywności naukowej, a nie u jej schyłku. Podkreślono także, że wybierani członkowie powinni angażować się w życie Akademii, a nie wzbraniać się przed podejmowaniem tego rodzaju obowiązków. Zaproponowano także rozważenie szerszego dyskusowania aktywności naukowej kandydatów w latach poprzedzających wybór oraz dopuszczenie możliwości autoprezentacji kandydatów. Zdecydowano, że przy wyborze, wśród kryteriów, prócz dorobku naukowego, powinny znaleźć się: praca w komitetach, kreacja nauki i popularyzacja. Zastanawiano się także nad doprecyzowaniem kryteriów, zauważając, że bibliometria nie zawsze dostarcza miarodajnej informacji, a jej wskaźniki mają różną moc w zależności od dziedziny nauki. Wskazywano, że potrzebne są propozycje uniwersalnej procedury pozwalającej na dojście do najlepszych kandydatów.

Każdorazowo wyborom członków PAN powinna towarzyszyć refleksja i dyskusja na temat procedury, co powinno prowadzić do wyboru najlepszych kandydatów, a nie tych, którzy są najlepiej znani obecnym członkom Akademii. Jako istotną kwestię, wymagającą rozwiązania, wskazano problem ze „spółdzielniami regionalnymi” w wyborach członków, głosowanie na „swoich” kandydatów bez brania pod uwagę innych kryteriów oceny, niedoceniając kandydatów zgłaszanych przez rady wydziałów uczelni. Uczestnicy dyskusji zwrócili uwagę na brak mechanizmu weryfikującego członka Akademii już po jego wyborze, co często skutkuje brakiem aktywności.

Odniesiono się bardziej szczegółowo do kwestii wieku i płci kandydatów, zgadzając się, że nie powinno się wprowadzać barier formalnych, lecz oddziaływać poprzez perswazję i formowanie opinii społecznej. Wynikiem takich działań promocyjnych powinno być zwiększenie liczby kobiet w nauce oraz wybór coraz młodszych członków. Wśród pożądanego rodzaju działalności wskazano aktywne członkostwo w Akademii Młodych Uczonych.

Uczestnicy zgodzili się z pomysłem przedstawionym przez prof. A. Rogalskiego powołania w każdym z wydziałów PAN Zespołów Rekomendujących (ZR), których kadencja odpowiadać będzie kadencji władz Akademii. Zespół ten byłby adresatem dokumentów kandydatów zgłaszanych przez ten sam katalog uprawnionych co dotychczas, jednak z zastrzeżeniem, że ich zawartość, w tym merytoryczność rekomendacji, byłaby poddawana przez ZR ocenie na etapie rejestrowania zgłoszeń. Zadaniem Zespołu byłoby wyłonienie kandydatów i przygotowanie rekomendacji, które zostają następnie przedstawione na posiedzeniu plenarnym wydziału. Listy kandydatów rekomendowanych przez ZR poddawane byłyby pod głosowanie tajne, w którym ustalano by ranking. Na tym eta-

pie nie byłyby jeszcze ustalone limity miejsc dla poszczególnych wydziałów oraz preferencje dotyczące dyscyplin. Dopiero na podstawie analizy rankingów z poszczególnych wydziałów Prezydium PAN podejmowałoby uchwałę o przyznaniu limitów miejsc. Końcowe głosowanie podczas Zgromadzenia Ogólnego PAN odbywałoby się na listy ustalone przez Prezydium PAN.

Nowe zasady powinny zostać zastosowane w najbliższych wyborach członków PAN, zatem prezes PAN na najbliższym posiedzeniu Zgromadzenia Ogólnego Akademii powinien przedstawić koncepcję nowego systemu wyboru.

4) Komitety PAN – czy i jakiej potrzebują zmiany

wprowadzenie:

prof. Elżbieta Frąckowiak, wiceprezes PAN

Profesor Frąckowiak zauważyła, że komitety naukowe PAN to samorządne reprezentacje dyscyplin mające na celu integrowanie środowiska naukowego. W skład komitetu naukowego wchodzi członkowie PAN i AMU zgodnie z ich specjalnością naukową, osoby wybrane ze środowiska naukowego oraz specjaliści z różnych dziedzin życia gospodarczego i społecznego. Liczba członków komitetu naukowego wynosi 30.

Oprócz komitetów naukowych istnieją komitety problemowe. Obecnie liczba komitetów naukowych wynosi 78, natomiast komitetów problemowych jest 13. Struktura komitetów często jest nadmiernie rozbudowana. Komitety mogą tworzyć sekcje, komisje i zespoły. Dużo emocji budzi regulamin wyboru członków komitetów oraz kryteria oceny działalności komitetów. Na swoją działalność komitety otrzymują środki finansowe. Przykładowo na działalność statutową komitetów naukowych i problemowych w roku 2017 zabezpieczono środki w wysokości 1 066 000 zł, natomiast na działalność upowszechniającą naukę – 2 790 000 zł.

Zgodnie z Ustawą o PAN komitety naukowe poddawane są ocenie po 2 latach swego działania. Dla większości komitetów obecnej kadencji ta ocena powinna być przeprowadzona na przełomie 2017/2018. Proponuje się ocenę formalną, merytoryczną i ekspercką. W ocenie działalności komitetu brane jest pod uwagę promowanie osiągnięć młodych uczonych. Młodzi naukowcy mogą być członkami komitetu nawet po wygaśnięciu ich członkostwa w AMU.

reporter:

dr Anna Ajduk, członek AMU

Głównym diskutowanym zagadnieniem była funkcja komitetów PAN, zwłaszcza komitetów naukowych, we współczesnym świecie nauki. Czy są one jeszcze potrzebne? Jeśli tak, to jaką powinny pełnić rolę i jak sprawić, by pełniły ją w najlepszy sposób?

Komitety PAN mają być reprezentacją środowiska naukowego w danej dyscyplinie wiedzy, mają pełnić rolę integrującą i upowszechniającą naukę. Zadaliśmy sobie jednak

pytanie, jaka jest wartość dodana, którą wnoszą komitety i która odróżniałaby je np. od różnego typu towarzystw naukowych, które również pełnią rolę reprezentacji środowiska naukowego, a dzięki mniejszym ograniczeniom formalnym dotyczącym ich składu są reprezentacją nawet pełniejszą. Wydaje się, że wartością tą może być weryfikacja poziomu naukowego i merytorycznego nowych członków komitetów, zapewniająca, że wybierani są najlepsi specjaliści w danej dziedzinie. Takiej kontroli brak jest w towarzystwach naukowych. W związku z tym komitety powinny cieszyć się większym zaufaniem społecznym niż towarzystwa, i mogłyby pełnić istotną rolę w merytorycznej ewaluacji np. programów finansowanych z budżetu PAN, czy też szerzej: stanowić zaplecze eksperckie dla instytucji oceniających jakość badań prowadzonych przez jednostki naukowe czy indywidualnych naukowców. Dodatkowo komitety naukowe PAN powinny opiniować zarówno projekty ustaw, jak i np. projekty stworzenia drogiej infrastruktury, zwłaszcza badawczej. Szalenie istotna jest tu dbałość o wysoką merytoryczną jakość opracowywanych przez komitety ocen i opinii.

Aby komitety PAN mogły w pełni cieszyć się zaufaniem potrzebnym do objęcia przez nie funkcji ciał opiniodawczych i ewaluujących, należałoby jednak dopracować procedury wyboru członków komitetów, tak by były one transparentne i oparte na jakościowych kryteriach, uniemożliwiając rozdział miejsc w komitetach przez tzw. spółdzielnie – grupy naukowców wspierających nawzajem siebie i swoich kandydatów.

Ważna jest też okresowa ewaluacja pracy komitetów, tak by stopniowo rezygnować z tych najmniej aktywnych, które istnieją być może jedynie ze względu na tradycję, a nie ze względu na rzeczywiste zapotrzebowanie współczesnego środowiska naukowego. Alternatywą jest konsolidacja komitetów poświęconych bardziej szczegółowym zagadnieniom w komitety obejmujące swoją tematyką szerszy zakres dziedzinowy. Zmniejszenie liczby komitetów zwiększyłoby automatycznie środki finansowe przeznaczane na ich funkcjonowanie (te same fundusze byłyby podzielone pomiędzy mniejszą liczbę komitetów), a co za tym idzie mogłoby rozszerzyć ich działalność.

5) Finansowanie PAN – kierunki pożądanых zmian

wprowadzenie:

prof. Paweł Rowiński, wiceprezes PAN

Profesor Rowiński przypomniał, że Polska Akademia Nauk jest finansowana z budżetu państwa z części budżetowej 67, z której w szczególności finansowane są: działalność organów i korporacji uczonych PAN, działalność pomocniczych jednostek naukowych i innych jednostek organizacyjnych PAN, działalność Kancelarii Akademii, współpraca naukowa z zagranicą oraz dofinansowanie instytutów międzynarodowych. Działalność statutowa instytutów Polskiej Akademii Nauk finansowana jest z części budżetowej 28 – Nauka – bez pośrednictwa i wpływu na to finansowanie kierownictwa Akademii.

Powstaje pytanie, czy finansowanie instytutów PAN nie powinno odbywać się za pośrednictwem Akademii przez np. wydzielenie odpowiedniego funduszu na tę działalność, a podział środków stałby się wewnętrzną sprawą Akademii. Zatrudnianie i finansowanie dyrektorów instytutów z centralnego budżetu byłoby również niewątpliwie istotnym elementem porządkującym działalność jednostek naukowych PAN. Innym, mniej radykalnym pomysłem, byłoby zagwarantowanie finansowania studiów doktoranckich prowadzonych w instytutach PAN z części budżetowej 30 – Oświata i wychowanie. Finansowanie w ten sposób studiów doktoranckich wymagałoby zmiany organizacji i nadzoru nad ich prowadzeniem. Pewnym sposobem rozwiązania tego problemu mogłoby być utworzenie uniwersytetu badawczego – Uniwersytetu PAN. Niezależnie od przyjętej koncepcji, finansowanie winno być projakościowe i znacząco wyższe. Wszystkie wspomniane koncepcje są przedmiotem trwającej dyskusji.

reporter:

dr hab. inż. Justyna Cybulska, członek AMU

Dyskusja dotyczyła trzech głównych obszarów:

1) *Zmiany w Polskiej Akademii Nauk związane z planowanym utworzeniem Uniwersytetu Badawczego PAN*

W celu zapewnienia efektywnej działalności Uniwersytetu Badawczego PAN niezbędne jest finansowanie poprzez dotację dydaktyczną oraz dotację badawczą. Dotacja dydaktyczna może jednak wiązać się z ryzykiem przyjmowania zbyt dużej liczby studentów i obniżeniem jakości badań. Obecnie istnieje problem braku środków na prowadzenie studiów doktoranckich, stypendia najczęściej wypłacane są z grantów, przy czym w Wydziale I niejednokrotnie doktoranci nie otrzymują żadnych stypendiów. Instytuty, które wejdą w skład Uniwersytetu Badawczego PAN wniosą zaplecze badawcze, jednak należy pamiętać o zabezpieczeniu środków finansowych na prowadzenie badań, czyli m.in. materiały do badań. Zwrócono uwagę na brak dydaktycznego zaplecza technicznego, np. centrum konferencyjnego, w którym można będzie przeprowadzić takie wydarzenia jak inauguracja. Należy wcześniej zabezpieczyć środki finansowe na przygotowanie programów studiów. Nowy Uniwersytet powinien cechować się „lekkością strukturalną”, która umożliwi dynamiczne dostosowanie do aktualnej sytuacji w nauce i zminimalizowanie trudności związanych z biurokracją. Instytuty powinny jednak utrzymać autonomię finansową. Utworzenie nowej struktury może być pretekstem do głębszych zmian w PAN, które mają wpływ na kwestie finansowe, np. może doprowadzić do reorganizacji kadry, redukcji nieefektywnych pracowników oraz przeglądu tematów badawczych. Niezbędne będzie umiędzynarodowienie Uniwersytetu zarówno studentów, jak i kadry.

2) *Współpraca z przemysłem*

Jednym ze sposobów poprawy sytuacji finansowej PAN jest poszerzenie współpracy z przemysłem. Należy otworzyć się na realizację doktoratów wdrożeniowych, biorąc pod uwagę sytuację braku publikacji i patentów ze względu na wymagania partnera przemysłowego. Powinno się także rozwiązać problem mniejszej aktywności naukowej pracowników zaangażowanych we współpracę z przemysłem, kiedy to nie ma możliwości publikowania wyników prac badawczych. Szansą na lepszą współpracę z przemysłem są obecne regulacje prawne, np. sposób rozliczania podatkowego prac B+R, liczne programy wspierające wspólne projekty przedstawicieli nauki i biznesu. Podano przykład sytuacji w USA, gdzie jednostki naukowe pozyskują znaczne środki ze współpracy z przemysłem. Pracownicy amerykańskich firm realizują badania na uczelniach pod kierunkiem doktorantów i młodych pracowników naukowych, wnosząc tym samym środki finansowe. W Polsce do barier współpracy z przemysłem należy brak świadomości własności intelektualnej.

3) *Możliwości poprawy gospodarowania środkami finansowymi poprzez oszczędzanie*

Zauważono, że niektóre działania, np. ekspertyzy, mogą być wykonywane bez ponoszenia na nie kosztów w ramach Komitetów, ponieważ dla członków Komitetów samo wejście w skład zespołu eksperckiego powinno stanowić wyróżnienie i nie powinno się wiązać z dodatkowym wynagrodzeniem.

Powinno się rozważyć agregację mniejszych instytutów. Należy zwrócić uwagę na konieczność dywersyfikacji finansowania instytutów PAN, które powinno pochodzić ze współpracy z przemysłem, dotacji statutowej, grantów badawczych oraz dotacji dydaktycznej. Podkreślono, że obecnie istnieje nierównowaga między liczbą zadań do wykonania i ilością kadry a finansowaniem. Problemem jest również utrzymanie ogromnego majątku PAN.

PANEL II – MIEJSCE AMU W KORPORACJI PAN: STAN OBECNY, DOŚWIADCZENIA I PERSPEKTYWY

Otwierając panel, prof. Edward Nęcka, wiceprezes PAN, podkreślił, że w ciągu pięciu lat działalności Akademia Młodych Uczonych stała się ważnym elementem korporacji PAN, a dzięki temu, że jest to młoda organizacja, zdaje się być o wiele bardziej elastyczna od struktury całej Polskiej Akademii Nauk. Jej specyfika wynika także z jednokadencyjności członków AMU oraz wprowadzonych zasad zapewniających ciągłość funkcjonowania – wymiany połowy składu co 2,5 roku. Oceniał, że do obecności AMU w strukturze PAN członkowie Akademii musieli „przywyknąć”, a przed członkami AMU

postawiono niełatwe zdefiniowanie Akademii Młodych Uczonych w szerokich ramach nakreślonych przez Ustawę o PAN i Statut PAN. To, że zadanie to zakończyło się sukcesem, jest z jednej strony zasługą członków AMU pierwszej kadencji, ale też powodem do dumy dla całej społeczności Polskiej Akademii Nauk. O sukcesie tym świadczą liczne przedsięwzięcia podejmowane przez AMU, w tym konferencja „Kierunki reformy PAN i AMU”. Profesor Nęcka wysoko ocenił zainicjowanie przez AMU dyskusji nad koniecznymi zmianami całej Polskiej Akademii Nauk, które – jak wnosi po zakończonym pierwszym jej panelu – przynoszą wiele cennego materiału do dalszych prac.

prowadzący panel:

prof. Dariusz Jemielniak, zastępca przewodniczącego AMU

Akademia Młodych Uczonych działa już od pięciu lat. Jest to dobry moment, aby dokonać pewnego podsumowania jej działalności i kierunków na przyszłość. Panel II poświęcony był wypracowaniu propozycji zmian i usprawnień w następujących obszarach:

- AMU a inne elementy struktury korporacji PAN (ocena dotychczasowej aktywności członków AMU w wydziałach, komitetach i oddziałach PAN oraz wskazanie potencjalnych nowych obszarów współpracy, a także możliwość zacieśnienia współpracy z Kapitułą ds. AMU).
- Struktura organizacyjna AMU i doświadczenia z kierowania AMU (ocena przyjętych rozwiązań odnośnie długości kadencji członków AMU i władz AMU).
- AMU a inne młode akademie (GYA, Young Academy of Europe, krajowe młode akademie, Akademia Młodych Uczonych i Artystów), wpływ AMU na rozwój systemu nauki w Polsce: konsultacja aktów normatywnych, nominacja kandydatów do różnych instytucji.
- Finansowanie Akademii Młodych Uczonych (źródła finansowania, pozyskiwanie środków zewnętrznych, zasady wydatkowania dotacji budżetowej, dotacja indywidualna członków AMU).
- Upowszechnianie nauki (priorytety w działalności upowszechniającej, warte kontynuacji projekty AMU i zasady udziału członków AMU).

**1) AMU a inne elementy struktury korporacji PAN
(wydziały, komitety, oddziały PAN, Kapituła ds. AMU)**

wprowadzenie:

prof. Mariusz K. Piskula, przewodniczący Kapituły ds. AMU

Profesor Piskula zauważył, że powołanie Akademii Młodych Uczonych w korporacji Polskiej Akademii Nauk daje młodym pracownikom nauki wyjątkowe możliwości uczestniczenia w życiu Akademii – udziału w sesjach Zgromadzenia Ogólnego i oddziałów PAN, pracach wydziałów oraz komitetów naukowych i problemowych.

Doświadczenia pierwszych 5 lat istnienia AMU pokazują, że aktywność ta z jednej strony zależy od indywidualnych predyspozycji i osobistego zaangażowania członków AMU, z drugiej zaś – od możliwości stwarzanych przez gremia Akademii. Aktywność członków AMU w „moim” Wydziale Nauk Biologicznych i Rolniczych, Oddziale PAN w Olsztynie i w Białymstoku stanowi bardzo wartościowy wkład w ich działalność.

W dyskusji prof. Piskuła zaproponował, aby omówić dotychczasowe dobre przykłady pracy członków AMU w Akademii oraz sposoby przeniesienia ich na nowe obszary. Zdaniem prof. Piskuły wartościowe byłoby przedyskutowanie pomysłów obecnych i byłych członków AMU na włączanie się w życie Akademii. Profesor Piskuła wyraził też przekonanie, że jednostki i komitety Polskiej Akademii Nauk mogłyby w większym stopniu współpracować z członkami AMU w zakresie upowszechniania nauki, tak jak ma to miejsce chociażby w trakcie Europejskich Nocy Naukowców w Olsztynie.

reporter:

dr hab. Wojciech Fendler, prof. UMed, członek AMU

Podczas sesji poruszono kwestię współpracy między AMU a PAN – obie strony powinny poprawić przepływ informacji. Poprawa frekwencji członków AMU na spotkaniach PAN (wydziałów, oddziałów, komitetów i komisji) jest ważna, by zwiększyć rozpoznawalność AMU wśród członków PAN. Jest to też okazja do promocji działań AMU kreowanych i realizowanych w ramach AMU bez wsparcia PAN.

Poddano dyskusji wiodące motywacje kandydatów do AMU oraz rozważono doprecyzowanie zakresu działań dla wybranych członków. Zgodnie podjęto decyzję, że narzucanie obowiązków nie jest drogą działania, ale zwiększenie zaangażowania członków AMU w prace jest kluczowe dla poprawy naszej widoczności. Podkreślono konieczność zwiększenia lokalnej aktywności członków AMU na rzecz społeczności lokalnych, w szczególności poprzez prace w ramach oddziałów regionalnych.

Ważnym tematem dyskusji było zagospodarowanie potencjału byłych członków AMU i możliwość włączania ich zarówno w prace AMU, jak i PAN, tak by nie marnować ich potencjału w okresie przejściowym, kiedy skończyli kadencję w AMU, ale nie są (jeszcze) członkami PAN. Pochwalono nieszablonowe pomysły AMU na popularyzację oraz doceniono kanały przekazu niedostępne dla PAN oraz aktywność w kreowaniu nowych pomysłów. Zaproponowano również, by AMU prowadziła działalność mającą na celu identyfikację problemów zgłaszanych przez szeroko pojętą społeczność młodych naukowców i przedstawiała te problemy i bariery członkom PAN oraz ciałom ustawodawczym w celu poprawy sytuacji.

Zaproponowano organizację „spotkań zapoznawczych”, na przykład w formie wystąpień członków AMU podczas spotkań PAN, tak by zwiększyć rozpoznawalność AMU oraz jej członków.

2) Struktura organizacyjna AMU i doświadczenia z kierowania AMU

wprowadzenie:

dr hab. Bartosz Karaszewski, prof. GUMed, prof. Jakub Fichna,
byli przewodniczący AMU

W pierwszym okresie działalności AMU zdefiniowała sposoby swojego funkcjonowania, ustanowiła relacje z PAN, organizacjami zewnętrznymi, wniosła wkład w rozmaite przedsięwzięcia legislacyjne w sprawach nauki, realizowała projekty edukacyjne i promocyjne. Młoda Akademia szybko uzyskała status sprawnie działającej, niezależnej, rozpoznawalnej w środowisku naukowym struktury, podejmującej ważne dla polskiej i światowej nauki wyzwania.

Do składu Akademii Młodych Uczonych Polska Akademia Nauk wybiera wybitnych przedstawicieli młodszego pokolenia polskich naukowców. Zwykle już w momencie wyboru członkowie AMU przewodzą dużym, czasochłonnym przedsięwzięciom i zespołom naukowo-badawczym. Jedną z fundamentalnych idei powołania AMU zakładała, że doświadczenie, zdolności i umiejętności liderów młodszego pokolenia naukowców będą w ramach jej prac wykorzystane na rzecz doskonalenia struktury i organizacji polskiej nauki.

Członkowie AMU powinni być zaangażowani przede wszystkim do projektów o dużym znaczeniu prorozwojowym, dostosowanych do bieżących wyzwań i problemów nauki, w sprawnie funkcjonującej, dysponującej szerokim wsparciem administracyjnym organizacji.

reporter:

dr hab. Monika Kwoka, członek AMU, prof. PŚ; dr hab. Bartosz Karaszewski,
prof. GUMed

Na początku dyskusji omówiono strukturę organizacyjną AMU oraz jej bezpośrednie relacje z Komitetami i władzami PAN. W dotychczasowej działalności AMU zdefiniowała sposoby swojego funkcjonowania, ustanowiła relacje z PAN, organizacjami zewnętrznymi, wniosła wkład w rozmaite przedsięwzięcia legislacyjne w sprawach nauki, realizowała projekty edukacyjne i promocyjne; uzyskała status sprawnie działającej, niezależnej, rozpoznawalnej w środowisku naukowym struktury, podejmującej ważne dla polskiej i światowej nauki wyzwania. Niestety, co szeroko przedyskutowano w trakcie konferencji, nie wszyscy jej członkowie znamienne angażowali się w realizowane przez młodą Akademię przedsięwzięcia. Za jedną z przyczyn takiej relacji uznano to, że do składu Akademii Młodych Uczonych Polska Akademia Nauk wybiera wybitnych przedstawicieli młodszego pokolenia naukowców – takich, którzy zwykle już w momencie wyboru do AMU przewodzą dużym, czasochłonnym przedsięwzięciom i zespołom naukowo-badawczym. Wobec tego, niektórzy dyskutanci sugerowali rozważenie wpro-

wadzenia konieczności deklarowania przez kandydatów w przyszłych naborach chęci zaangażowania w prace AMU, co jednakowoż przez część uczestników debaty było jednoznacznie kontestowane, a dotychczasowy sposób wyboru oparty na osiągnięciach naukowych uznawany był przez tych ostatnich za najlepszy z możliwych mimo zdefiniowanych wyżej ograniczeń. W dyskusji podjęto zatem sprawę tworzenia warunków administracyjno-strukturalnych pozwalających na sprawniejsze wykorzystywanie potencjału członków AMU w jej działaniach – podkreślano znaczenie wyboru przez AMU przedsięwzięć, które decyduje się podejmować. Część dyskutantów uważała, że uwaga AMU powinna koncentrować się na prowadzeniu projektów o dużym znaczeniu rozwojowym, dostosowanych do bieżących wyzwań i problemów badawczych, zgodnie z ideą powołania „młodej” Akademii, która zakładała, że doświadczenie, zdolności i umiejętności liderów młodszego pokolenia naukowców będą w ramach prac wykorzystane na rzecz doskonalenia struktury i organizacji polskiej nauki, a dopiero w dalszej kolejności skupione na przedsięwzięciach, które mogłyby zostać zrealizowane z równym powodzeniem przez inne organizacje młodych naukowców (np. takie, które są statutowo powołane do promowania nauki w społeczeństwie). Kolejnym tematem dyskusji był aktywny udział członków AMU w pracach innych struktur tworzących korporację PAN, w tym Komitetach PAN oraz Radach Wydziałów PAN. Dyskutanci uznali, że w tym zakresie występuje brak obustronnej wiedzy, np. dotyczący tego, w jakich gremiach i na jakich zasadach uczestniczyć mogą członkowie AMU. Uznano jednak, że problem ten można relatywnie łatwo rozwiązać, podejmując odpowiednie rozmowy z władzami PAN, szczególnie dziekanami poszczególnych wydziałów. W tym zakresie postulowano m.in., aby przeanalizować możliwość nadawania członom AMU uprawnień pełnoprawnych decyzyjnie członków wydziałów PAN. Jednogłośnie stwierdzono także, że należy jeszcze szerzej niż do tej pory włączać członków AMU w prace komitetów PAN.

3) AMU a inne młode akademie (GYA, Young Academy of Europe, krajowe młode akademie, wrocławska Akademia Młodych Uczonych i Artystów), wpływ AMU na rozwój systemu nauki w Polsce: konsultacja aktów normatywnych, nominacja kandydatów do różnych instytucji

wprowadzenie:

prof. Janusz Bujnicki, czł. koresp. PAN

Zdaniem prof. Bujnickiego, członkostwo w Akademii Młodych Uczonych jest okazją do działania na rzecz nauki w Polsce i w Unii Europejskiej. Członkowie AMU mogą uczestniczyć w opiniowaniu projektów ustaw i rozporządzeń oraz reprezentować AMU między innymi na posiedzeniach sejmowych komisji i podkomisji, a także podczas spotkań konsultacyjnych w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego, u prezydenta RP oraz wielu innych.

Profesorowi Bujnickiemu uczestnictwo w AMU dało także możliwość zainicjowania współpracy: z ruchem Obywatele Nauki, dzięki której sfinalizowane zostały prace nad Paktem dla Nauki, oraz z organizacją Science Polish Perspectives, dzięki czemu narodził się cykl konferencji Polish Scientific Networks. Dzięki zgłoszeniu kandydatury prof. Bujnickiego przez AMU miał on też szansę zostać wybranym na członka grupy doradców wysokiego szczebla dla Komisji Europejskiej (High Level Group/Scientific Advice Mechanism).

reporter:

dr Monika Kędra, członek AMU

Dyskusja dotyczyła współpracy AMU z innymi młodymi akademiami i organizacjami oraz wpływu AMU na rozwój systemu nauki w Polsce.

Rozmawiano o tym, z kim AMU powinna współpracować, w jakim obszarze, w jakiej formie i jaką strategię wyboru partnerów powinna obrać. Do tej pory AMU działała jako tzw. hub, dzięki czemu kontakty AMU były bardzo liczne, aczkolwiek nie bardzo głębokie. Członkowie poprzedniej kadencji AMU podkreślali znaczenie kontaktów międzynarodowych (współpraca z m.in. Global Young Academy, Young Academy of Europe) oraz korzyści płynące ze wspólnych działań z krajowymi organizacjami, jak np. Krajowa Rada Doktorantów, Collegium Invisibile, Rada Młodych Naukowców i Obywatele Nauki. Strategia szukania sojuszników i zdobywanie poparcia dla inicjatyw AMU pozwoliły na ich lepszą realizację oraz zwiększenie widoczności przedsięwzięć. Wzajemne informowanie się o podejmowanych działaniach często może zaowocować opracowaną wspólnie strategią i ciekawym przedsięwzięciem. Podkreślano, że członkowie AMU powinni, w miarę możliwości, brać udział w panelach i grupach roboczych ekspertów, także na forum europejskim. Działanie członków AMU powinno być uzgadniane – informacja kto i gdzie jest zaangażowany, a stworzenie katalogu ekspertów ułatwi pracę i koordynację działalności.

Członkowie AMU poprzedniej kadencji omawiali również działalność konsultacyjną AMU. Zaangażowanie AMU w opiniowanie aktów normatywnych i uczestnictwo w konsultacjach i posiedzeniach komisji sejmowych przyniosło kilka sukcesów w poprzedniej kadencji, m.in. opinia AMU miała wpływ na ustawę o zamówieniach publicznych. Podkreślono, że czterech członków AMU poprzedniej kadencji znalazło się w Radzie Narodowego Kongresu Nauki. Nowi członkowie AMU byli zachęceni do udziału oraz zabierania głosu na Zgromadzeniach Ogólnych i zebraniach Wydziałów PAN.

Dyskutowano również nad przyszłością członków AMU poprzedniej kadencji. Jednym z pomysłów jest stworzenie Klubu Alumni AMU. Poruszono również kwestię nieaktywnych członków AMU i dyskutowano nt. ewentualnej aktywizacji takich osób. Dyskusję zakończono stwierdzeniem, że nieudane inicjatywy AMU nie powinny być skreślane, a nawet w nowej kadencji należy spróbować je powtórzyć.

4) Finansowanie Akademii Młodych Uczonych

wprowadzenie:

dr hab. Monika Kaczmarek, prof. IRZiBŻ PAN

były zastępca przewodniczącego AMU

Do zadań Akademii Młodych Uczonych należy działanie na rzecz aktywizacji środowiska młodych pracowników nauki, a w szczególności przedstawianie opinii i programów dotyczących spraw nauki, organizowanie debat, dyskusji, konferencji naukowych mających na celu rozważanie istotnych problemów nurtujących społeczność akademicką, a także upowszechnianie wyników działalności naukowej i społecznej. Członkowie poprzedniej kadencji AMU zaangażowani byli w różne formy aktywizacji społeczności akademickiej, takie jak cykl debat „Sztafeta czy konflikt pokoleń”, konferencja Polish Scientific Networks, Kuźnia Młodych Talentów czy Latające Kawiarenki Naukowe.

Korzystali przy tym z dostępnych w Akademii strumieni finansowania, a także środków pozyskanych samodzielnie od sponsorów i instytucji wspierających. Każdej z tych aktywności przyświecał określony cel, wpisujący się w zadania powierzone Akademii Młodych Uczonych, aczkolwiek nie do końca zgodny chociażby z założeniami finansowania działalności upowszechniającej naukę w Polskiej Akademii Nauk. Podczas dyskusji przyjrano się dostępnym formom finansowania działań Akademii Młodych Uczonych oraz postanowiono wspólnie wypracować propozycje ich usprawnienia.

reporter:

dr hab. Anna Fabijańska, prof. PŁ, członek AMU

Dyskusja dotyczyła dwóch głównych tematów:

1) Formy finansowania AMU i sposoby usprawnienia

W pierwszej części uczestniczący w dyskusji przedstawiciele władz PAN omówili sposób konstrukcji budżetu dla PAN oraz AMU, podkreślając jednocześnie, że planowanie budżetu jest silnie zależne od MNiSzW oraz wskazali etapy (ramy czasowe) konstrukcji budżetu. Następnie wyjaśnili, że działalność AMU finansowana jest z jest dwóch zasadniczych źródeł: działalności statutowej (DS) oraz działalności upowszechniającej naukę (DUN). Na tym etapie wyjaśniono również znaczenie właściwego planowania źródeł finansowania, argumentując, że późniejsze przesunięcia pomiędzy DS a DUN są trudne i często wymagają wielu zabiegów oraz udziału władz PAN lub/i Ministerstwa. W dalszej części dyskusji podkreślona została zasadność i konieczność włączenia się członków AMU w procedurę planowania budżetu dla AMU. Dotychczas budżet ten planowany był niezależnie bez konsultacji z członkami AMU, co skutkowało tym, że środki statutowe w budżecie PAN zaplanowane na dzia-

łałość AMU były kilkukrotnie mniejsze od wynikających z realizacji zadań określonych dla AMU w Statucie PAN.

W odpowiedzi członkowie AMU wyrazili gotowość do włączenia się w prace nad planowaniem budżetu, podkreślając jednocześnie konieczność zapewnienia wsparcia administracyjnego i merytorycznego w procesie planowania wydatków, w szczególności przy podziale kosztów na działalność statutową i działalność upowszechniającą naukę. Termin, w którym AMU zostanie poproszone o zgłoszenie potrzeb budżetowych na rok 2018, ustalono na maj/czerwiec br.

2) *Podsumowanie dotychczasowych doświadczeń w pozyskiwaniu sponsorów (środków pozabudżetowych)*

W drugiej części dyskusji członkowie AMU poprzedniej kadencji podzielili się z nowo wybranymi członkami swoimi doświadczeniami w pozyskiwaniu środków pozabudżetowych na działalność AMU. W szczególności jako możliwe źródła finansowania wskazano: wsparcie finansowe firm i instytucji zewnętrznych (często łączące się ze zgodą na prezentację ich ofert) oraz wpłaty od uczestników. Zauważono również, że wsparcie finansowe może mieć postać nagród ufundowanych przez sponsorów lub polegać na sfinansowaniu udziału w przedsięwzięciach AMU wybranym uczestnikom. Podkreślono, że aktywne poszukiwanie środków na pozabudżetowe finansowanie działalności AMU jest wysoce wskazane, podobnie jak kontynuowanie dotychczasowych inicjatyw AMU.

W dalszym etapie dyskusji poruszono także kwestię możliwości występowania AMU o finansowanie w projektach, wskazując jednak na brak dotychczasowych doświadczeń w tym zakresie. Dotknięto także kwestii dostępu do konta pozabudżetowego, w szczególności możliwości przenoszenia środków finansowych pomiędzy różnymi wydarzeniami, w odpowiedzi uzyskując informację, że prawdopodobnie nie powinno stanowić to problemu.

5) Upowszechnianie nauki

wprowadzenie:

dr hab. Katarzyna Marciniak, prof. UW, zastępca przewodniczącego AMU

Motywytem pierwszego Pikniku Naukowego Polskiego Radia i Centrum Nauki Kopernik, w którym wzięła udział AMU PAN, był „czas”. To bardzo trafne hasło także dla naszego panelu. Pytanie o czas powraca bowiem w każdej dyskusji na temat popularyzacji. Dlaczego uczone, który w ciągu wielu lat intensywnych studiów i badań wyspecjalizował się w swojej dziedzinie, ma poświęcać czas na upowszechnianie nauki wśród niespecjalistów?

Wyzwanie jest duże, choćby dlatego, że – mimo rosnącego szacunku dla popularyzacji – granty często wymagają od uczonych koncentracji wyłącznie na badaniach. W ra-

mach panelu dr hab. Marciniak zaproponowała dyskusję na temat wartości dodanej działań i projektów, w których znajdują się miejsce i czas dla popularyzacji, ze szczególnym uwzględnieniem akcji skierowanych do dzieci i młodzieży. To bardzo ważne zagadnienie, jako że znajdujemy się w wyjątkowym momencie, gdy kolejne pokolenia, coraz sprawniej posługujące się nowymi technologiami, przestają być jedynie biernymi odbiorcami naszych przedsięwzięć popularyzatorskich. Zmieniają się w partnerów gotowych razem z badaczami uprawiać naukę. Doktor hab. Marciniak zaproponowała, aby poświęcić czas na refleksję nad tym zjawiskiem i jego znaczeniem dla naukowców.

reporter:

dr hab. inż. Przemysław Perlikowski, prof. PŁ, członek AMU

Dyskusja miała na celu omówienie problemów związanych z upowszechnianiem nauki w Polsce. W czasie dyskusji podjęto następujące tematy:

- Popularyzowanie wyników projektów badawczych.
- Podniesienie świadomości społecznej na temat badań naukowych oraz promowanie nauki od wczesnego etapu edukacji szkolnej.
- Potrzeba zmian systemowych, które będą promowały popularyzowanie nauki.
- Brak zajęć z umiejętności miękkich w programie studiów magisterskich oraz doktoranckich.
- Coraz większa specjalizacja badań w wąskich dziedzinach jako przeszkoda w przystępnym przedstawianiu ich rezultatów.
- Brak współpracy pomiędzy nauczycielami a naukowcami.

Pierwszym podjętym tematem było popularyzowanie wyników projektów naukowych. Aktualnie w NCN trzeba napisać popularnonaukowe streszczenie projektu na etapie składania wniosku. Ze względu na limit stron i opis badań przed ich realizacją, streszczenia te są często pisane językiem specjalistycznym i nie przedstawiają zamierzeń wnioskodawcy w przystępny sposób. Zdaniem uczestników dyskusji opis popularnonaukowy powinien być sporządzony po zakończeniu projektu i umożliwiać załączanie zdjęć, wykresów oraz filmów. Dopiero w takiej formie pozwoli on na przedstawienie badań w przystępny sposób. Temat promowania wyników projektów ma ścisły związek z podniesieniem świadomości społecznej na temat badań prowadzonych w jednostkach naukowych. Rozważano możliwość wprowadzenia w projektach NCN oraz NCBiR puli środków finansowych na promowanie wyników badań (pozwoliłyby one na przygotowanie warsztatów/spotkań otwartych dla publiczności).

Aktualnie w większości programów studiów magisterskich oraz doktoranckich brak przedmiotów z umiejętności miękkich (pisanie tekstów naukowych, sztuka komunikowania, praca w grupie, przygotowywanie wystąpień). Zajęcia takie byłyby znakomitym przygotowaniem do promowania nauki, a w wypadku studentów II stopnia zachęciłyby

ich do kariery naukowej. Zmiana taka może zwiększyć chęć oraz łatwość promowania nauki.

W czasie dyskusji stwierdzono, że należy wprowadzić rozwiązania systemowe pozwalające na premiowanie osób promujących naukę (uwzględnienie tego punktu w ocenie okresowej, parametryzacji).

W Polsce nauka podzielona jest na dyscypliny, które w wielu wypadkach ograniczają interdyscyplinarne podejście do nauki. Bardzo często naukowcy zamykają się w swoich wąskich dyscyplinach, posługują się specjalistycznym językiem, który dla naukowców niespecjalizujących się w danym temacie jest niejasny i trudny do zrozumienia. Aby ułatwić komunikację, warto promować interdyscyplinarne seminaria, w których udział będą brali naukowcy spoza danej dyscypliny.

Kolejnym podjętym zagadnieniem były konkursy popularyzatorskie (FameLab, Popularyzator Nauki, Doktorat w 3 minuty! itd.). Powinny one silniej zaistnieć w szeroko dostępnych mediach. Jednostki naukowe powinny zachęcić naukowców do udziału w nich przez premiowanie udziału w ww. konkursach.

Ostatnim diskutowanym tematem była współpraca między nauczycielami a naukowcami. We Włoszech odbywają się cykliczne wykłady skierowane do nauczycieli na temat aktualnych trendów badawczych, prowadzone przez jednostki naukowe. Wszyscy biorący udział w dyskusji zgodzili się, że takie wykłady pomogłyby nauczycielom w przystępnym przedstawianiu badań naukowych uczniom.

* * *

Konferencja AMU z pewnością może być uznana za sukces: członkowie Akademii Młodych Uczonych mieli niepowtarzalną okazję, aby bezpośrednio włączyć się w dialog z członkami Polskiej Akademii Nauk, a wspólna praca i dyskusja doprowadziły do konstruktywnych wniosków i przemyśleń.

Uczestnicy zgodnie zauważyli, że zdecydowanie warto, aby podobnego rodzaju imprezy organizowane były cyklicznie – jednakże, aby nie doprowadzić do znużenia i spadku zaangażowania członków PAN, których czas jest szczególnie cenny, proponowano, aby podobne spotkania odbywały się nie częściej niż co 3–5 lat. Za okresem pięciu lat przemawia długość kadencji członków AMU (umożliwiająca zarówno wspólne spotkanie kolejnych generacji, jak i zaprezentowanie się nowo wybranych członków AMU członkom PAN).

Wyraźnie widoczna była też obopólna chęć zaangażowania – członkowie AMU podkreślali, że chcą włączać się w prace na rzecz PAN, o ile Akademia uzna ich wkład za użyteczny. Ustupający członkowie AMU również deklarowali chęć działania na rzecz rozwoju polskiej nauki, w szczególności poprzez wspieranie aktywności PAN.

The directions of reform of the Polish Academy of Sciences and the Polish Young Academy

The following article is a report from a conference organized by the Polish Young Academy in Jablonna, in collaboration with the Polish Academy of Sciences. It served the purpose of connecting members of PYA with members of PAS, to allow exchange of views, and a productive discussion about the future of both organizations. The conference was organized into two panels: one addressing the directions of Polish Academy of Sciences reform (structure, the PAS university idea, criteria for PAS membership, the role of PAS committees, as well as PAS financing) and a second one addressing the position of Polish Young Academy within the structures of PAS (relations with other units, internal PYA structure and governance, relations with other European bodies of the same sort, the role of PYA in legislative consultations, PYA financing, and the ways to carry on PYA's mission of propagating science).

Key words: Polish Young Academy, reforming Polish Academy of Sciences

